

***In memoriam* de Jaume Porta i Casanellas (Barcelona, 1943 - Lleida, 2023)**

Jaume Boixadera Llobet

Secció de Sòls de la Institució Catalana d'Estudis Agraris (ICEA)

REBUT: 26 DE FEBRER DE 2025 · ACCEPTAT: 28 DE FEBRER DE 2025

1. A manera d'introducció

En aquest escrit es pretén oferir una visió panoràmica de l'obra de Jaume Porta i Casanellas d'acord amb el coneixement i els records de l'autor, posant especial atenció a la seva vessant com a edafòleg i sense oblidar altres aspectes més que rellevants de la seva vida, particularment com a primer rector electe de la Universitat de Lleida (UdL) en època

Correspondència: Jaume Boixadera Llobet. A/e: jaumeboixadera@gmail.com.

moderna. No s'ofereix una cronologia dels fets i accions descrits per a no fer-ho feixuc, però sí que es dona un marc general. També es dona una visió general a una determinada línia o projecte, al qual va esmerçar molts esforços al llarg de tota la seva vida professional. En aquest escrit tampoc no s'ha pretès fer una relació exhaustiva de la seva bibliografia, ans al contrari, s'ha optat per citar únicament aquells treballs que el signant d'aquest article ha considerat que il·lustren millor el relat presentat.

Molts dels seus estudiants esdevinguérem amb el temps els seus col·laboradors, sovint molt propers; davant del risc de deixar algun col·laborador per esmentar, s'ha optat per no fer-ne referència explícita a cap. Sí que s'ha citat en alguns casos persones que van ser decisives en els projectes que va impulsar. Les persones interessades en una visió més àmplia de l'obra i la trajectòria personal de Jaume Porta i Casanellas poden consultar Alcañiz *et al.* (2024).

2. La seva tasca com a edafòleg a Catalunya: més enllà de l'ensenyament o la ciència

Per a en Jaume Porta i Casanellas la seva tornada a Catalunya als anys setanta del segle passat va ser decisiva, tant en l'àmbit personal com en el professional. La seva incorporació com a professor de la recentment nascuda Escola Tècnica Superior d'Enginyers Agrònoms de Lleida (ETSEA) es produeix en un moment en què al país tot semblava per fer, on tot es creia possible després del llarg període d'atonía econòmica i grisor. Els canvis econòmics, culturals, polítics i socials que s'havien produït i que tindrien lloc així ho deixaven veure, i crearen un context que per a les generacions actuals resulta difícil d'entendre; és en aquest context en què cal comprendre la mentalitat i les actuacions que va dur a terme en la seva vida.

El seu retorn a Catalunya es produeix després d'anys de formació i d'aprenentatge. Estudia la carrera d'enginyer agrònom, especialitat de zootècnia, a l'Escuela Técnica Superior de Ingenieros Agrónomos de Madrid (ETSIAM). Atret pels brillants ensenyaments del professor Carlos Roquero de Laburu, catedràtic d'edafologia de l'ETSIAM i enginyer agrònom, com no podia ser d'altra manera en aquells temps, es va inclinar per formar-se en l'estudi dels sòls. Això va comportar que cursés els estudis del Diplôme d'Études Approfondies (DEA) a Nancy amb un dels grans edafòlegs del moment, el professor Philippe Duchafour. Posteriorment, es va doctorar a l'ETSIAM amb una tesi sobre els sòls salins i guixencs que es troben als encontorns d'Alcázar de San Juan (Toledo), on també tracta temes de relacions sòl-vegetació que el portaren a col·laborar amb eminents botànics com Santiago Castroviejo. En aquests anys de formació va entrar en contacte amb els dos grans grups d'edafologia que hi havia en aquell moment a Madrid: el dels agrò-

noms i el de l'Instituto Nacional de Investigación y Tecnología Agraria (INIA), sota el mestratge del professor Roquero i del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), on va fer profundes relacions professionals i humanes, com és el cas de la professora Covadonga Rodríguez Pascual. En aquesta etapa inicial passà també per diferents laboratoris agraris regionals (LAR), com els de Santiago de Compostel·la i Saragossa, i d'altres d'estrangers (Arràs, Oosterbeek), amb un projecte de modernització promociionat per Rafael García Faure. Malauradament, ambdues coses —projecte i després laboratoris— es perderen en el decurs del temps. Aquest primer període li va donar la visió de les característiques dels projectes de ciència del sòl o de les accions que calia impulsar, ja fos per necessitat del país o de la disciplina, quins eren i com es podien tirar endavant. Segurament d'aquesta època és la idea que alguna vegada exposava tot dient: «si tens un bon projecte, el finançament ja sortirà».

Nascut l'any 1943 a Barcelona en els durs anys de la postguerra, va estudiar al Liceu Francès, on va coincidir amb companys que després retrobaria en la seva vida professional. Ben segur que d'aquest centre procedia la solidesa en la seva formació. La inesgotable capacitat de treball i la constància que a vegades podia semblar que ratllava la tossuderia són altres característiques de la seva manera de ser que el van acompanyar al llarg de la seva vida. De caràcter tímid i posat una mica hieràtic, estava convençut de la seva vàlua i de l'interès dels seus projectes, que defensava fins a l'extenuació. No sempre era de tracte fàcil, especialment al principi, tot i que servava una fidelitat absoluta als amics i col·laboradors en qui feia confiança. La incomprensió d'alguns dels seus projectes va generar discrepàncies que es van allargar indegudament, per més que en molts casos el temps ha acabat donant la raó als seus plantejaments i accions. Aquest és el preu que de vegades cal pagar quan s'impulsen amb energia els projectes.

La seva aproximació a la pràctica i a l'ensenyament de l'edafologia s'alineà molt més amb l'enfocament naturalista d'Huguet del Villar (1871-1951) que no pas amb el fisicoquímic d'Albareda (1902-1966) i els seus continuadors. Sempre va mantenir, però, una visió pràctica i aplicada de la disciplina. El seu enfocament es basava en l'estudi de sòls al camp, sense menystenir els altres aspectes. En una primera etapa, es va centrar especialment en els aspectes agrònomic, una orientació lògica en un context —els anys vuitanta— en què els aspectes productius de l'agricultura tenien un pes preeminent. Posteriorment, el seu enfocament va anar donant entrada a una visió més holística del sòl i de la seva gestió, posant èmfasi en les funcions del sòl, la sostenibilitat i els aspectes mediambientals. Les línies de treball i de projectes que va impulsar eren i són encara estratègiques, ja sigui per a ajudar a disposar d'estructures de país, per la importància de la recerca en aquell àmbit, per a posicionar-se dins de la ciència del sòl, tenint en compte la dificultat en competir científicament amb grups molt més poderosos, o perquè un equipament oferia uns rendiments tècnics i científics singulars.

Sempre va ser molt conscient que la ciència del sòl era la germana petita respecte d'altres disciplines, tant dins del món agrari com de les ciències en general. Això va fer que en l'àmbit acadèmic intentés ampliar els aspectes edàfics de certes assignatures, i mirés d'incloure orientacions de ciència del sòl en els plans d'estudis. En un àmbit més general, sempre va mirar de teixir complicitats amb altres acadèmics de la seva àrea per tal d'evitar que aquesta disciplina no quedés empètitida.

Les seves explicacions com a docent eren rigoroses, amb un ampli temari, i captaven i mantenien l'atenció de l'alumnat. De fet, la documentació de les classes, que ja havia treballat a fons i estava disponible en la seva primera oposició, va ser el punt de partida, convenientment reelaborada, ampliada i actualitzada, per a poder escriure el seu llibre de referència d'edafologia (Porta, López-Acevedo i Roquero, 2003). Molts estudiants, sobretot de la seva primera època com a professor, però també de més tard, inclús quan les seves hores de docència havien disminuït considerablement, i de llocs tan diversos com Tarragona, les illes Canàries o Lugo, recorden com els va conscienciar de la necessitat de l'estudi del sòl, que calia fer-ho al camp, de quines eines hi havia per fer-ho i de quines disposaven. També al llarg de la seva carrera docent i investigadora va atreure persones amb habilitats molt diverses que es van formar en aquesta disciplina.

Els primers temps no van ser fàcils; la resta, tampoc, però els inicis encara ho van ser menys. De fet, la seva arribada a Catalunya amb l'objectiu d'impulsar un projecte potent d'ensenyament i recerca —científic, però amb clara vocació aplicada— va ser un fet impensable en el context científic del país. En realitat, ningú no ho esperava, i aquest fet només es pot entendre en paral·lel amb la creació de l'ETSEA, una altra iniciativa, en certa manera, també inesperada.

La seva carrera acadèmica i científica no és quantificable amb els paràmetres actuals del nombre d'articles publicats i de les citacions. La seva tasca es va centrar en la captació de talent molt divers per a formar-lo i engrescar-lo a participar en projectes diversos lligats amb l'edafologia que ell impulsava. Moltes altres persones es van incorporar a la carrera acadèmica i científica que ell impulsava.

Un dels projectes a què va dedicar més esforços va ser l'inventari del recurs sòl, que després esdevingué el Mapa de sòls de Catalunya, però en els inicis tot estava per fer, i probablement més del que en Jaume Porta suposava. Tot just després de la seva arribada a l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers Agrònoms de Lleida, es va posar a buscar finançament per al seu projecte de cartografia de sòls. Un dels primers llocs on va tenir una resposta positiva va ser la Cambra Agrària Provincial de Lleida, que li va permetre una primera prospecció dels sòls de l'àrea meridional de Lleida (Porta i Julià, 1983). Aquest inventari de sòls, que enllaçava també amb clima, vegetació i geologia, va ser executat amb un gran rigor i va permetre posar unes bases que després serien molt útils, com la descripció detallada i codificada de sòls. Tanmateix, va fer palesa la magnitud de la tasca

per a poder arribar a una cartografia sistemàtica de sòls que fos útil, i que ell sempre va defensar que havia de ser a escala 1:25.000. Això requeria la tria i l'elaboració del sistema taxonòmic de sòls adequat a aquesta escala, el desenvolupament d'una metodologia d'adquisició i emmagatzematge de dades, la disponibilitat d'equips humans adequadament formats per a l'execució de la cartografia, una recerca bàsica per a conèixer les relacions sòl-paisatge, en què es fonamenta la cartografia de sòls, la disponibilitat de laboratoris de suficient capacitat i el suport institucional per a un projecte d'aquestes característiques. Tot això era força complex i requeria uns recursos i un finançament que forçosament havia de ser elevat i un marc administratiu adequat que permetés l'elaboració dels mapes de sòls i la seva explotació. La necessitat d'abordar tots aquests aspectes es va anar fent més evident quan es van endegar projectes ja més estructurats i millor dotats, com va ser el «Catàleg de sòls de la circumscripció de Barcelona» (Danès *et al.*, 1984).

Amb el pas del temps, alguns d'aquests aspectes es van anar resolent, almenys en part, i, gràcies a un seguit de fets afortunats, es va poder arribar a publicar per part del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (DARP) el primer full del mapa 1:25.000 de sòls (Herrero *et al.*, 1993), i més endavant a ubicar la seva execució, manteniment i explotació en una institució més adequada (primer el Servei Geològic de Catalunya i després l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, ICGC). Això va convertir aquests mapes 1:25.000 en la cartografia oficial de sòls de Catalunya (ICGC, 2025), que cobreix una part significativa de l'àrea agrícola del país i va permetre elaborar, el 2019, amb un equip liderat per Emilio Ascaso, el Mapa de sòls 1:250.000 de Catalunya.

És interessant repassar com es van anar assolint les diferents parts i accions d'aquest projecte, que Jaume Porta va impulsar sempre, amb actuacions decisives que, sovint, anaven molt més enllà del mateix projecte.

Una de les primeres tasques va consistir en la selecció del sistema taxonòmic adient a una cartografia 1:25.000. En aquesta fase va optar immediatament per un sistema morfo-mètric, com és la *soil taxonomy* americana (Porta, 1985), després d'haver participat en certs debats en l'entorn de la comunitat de ciència del sòl catalana tot just després del seu retorn a Catalunya (Lasala, com. pers.). Aquest sistema va esdevenir un tema central dels seus ensenyaments.

La necessitat d'aconseguir una acurada descripció i mesura de les propietats dels sòls al camp va ser una constant en la seva trajectòria. Primer, va publicar amb el seu mestre una agenda de camp (Roquero i Porta, 1979). Posteriorment, al llarg dels treballs d'inventari i recerca que va portar a terme a principis dels anys vuitanta, es va desenvolupar un sistema detallat i codificat de descripció de sòls anomenat *Sistemas de información edafológica y agronómica de España*, SINEDARES (CBDSA, 1983), que també comportava una previsió d'emmagatzematge digital de la informació en una sèrie de bancs territorials. La seva visió política del desenvolupament i de l'aplicació de la ciència el va portar

a implicar en l'elaboració d'aquest document la majoria dels edafòlegs espanyols més destacats de l'àmbit de la cartografia. Tot i així, el projecte no va acabar de reeixir; sí que va produir un sistema ampli i rigorós per a la descripció dels sòls, i se'n va elaborar fins i tot un manual, mai no publicat, en què es desenvolupava completament el sistema codificat, però malauradament només es va aplicar a Catalunya, l'Aragó i minoritàriament potser en alguna altra comunitat autònoma. Senzillament, el sistema era molt complex i la cartografia de sòls no va ser mai (ni ho és encara) un mèrit acadèmic per als propo-nents i els seus col·legues. Pel que fa a l'emmagatzematge en bancs de dades, només ha estat possible recentment, amb l'adveniment de les tecnologies digitals. Senzillament, era un projecte al qual l'entorn tecnològic, humà i administratiu no va acompanyar, com en molts altres casos. Posteriorment, el sistema SINEDARES, en el qual va abocar tot el seu coneixement fruit d'anys de pràctica i de pacient recollida d'informació, ha estat adaptat pel Sistema d'Informació de Sòls de Catalunya.

L'anàlisi dels sòls i els laboratoris de sòls foren una altra de les seves dèries que l'acompanyaren sempre. El seu treball *Técnicas y experimentos en edafología* (Porta *et al.*, 1986), revisat més tard (Porta, Rodríguez-Ochoa i López-Acevedo, 1993), cal considerar-lo una fita en aquest camp, tal com assenyalava el professor Enric Casassas en el pròleg de la segona edició. Cal destacar la seva participació en les tècniques analítiques del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació (MAPA, 1986), però el més important són els seus múltiples esforços per a aconseguir que a Catalunya hi hagués un laboratori de sòls que fos capaç de gestionar grans sèries d'anàlisis. Amb la complicitat de la Diputació de Lleida i l'ajut de múltiples col·laboradors, va aconseguir que s'instal·lés un embrió a Sidamon (Lleida), que amb el pas del temps ha esdevingut un laboratori reconegut de primer nivell. A les acaballes de la seva carrera, davant del fet que els sòls estaven prenent una importància creixent, com ho fan palès l'impuls d'una nova directiva de sòls en l'àmbit de la Unió Europea i l'establiment d'una xarxa mundial de laboratoris de sòls (projecte GLOSOLAN, FAO), va utilitzar totes les seves habilitats administratives i tot el seu prestigi per a aconseguir un laboratori de sòls de referència: el Laboratori Agroambiental d'Aragó, una infraestructura de país, per més que de manera pòstuma.

La formació de personal per a executar la cartografia de sòls es va anar aconseguint a mesura que hi va haver oportunitats més clares de treball en aquest àmbit. Els diversos cursos d'especialització que va dirigir i organitzar, anomenats *Classificació, cartografia i avaluació de sòls*, amb un ampli ventall de professorat, van ser l'instrument per a oferir aquesta formació. Alhora, els treballs de cartografia van servir per a tirar endavant línies de recerca que la mateixa cartografia plantejava.

Aconseguir finançament i una institució on hostatjar el projecte, i que permetés donar-li continuïtat, va ser un camí llarg i atzarós. Els primers intents en la incipient Generalitat no van ser gaire productius, llevat de la creació del Banc Territorial de Sòls

(SINEDARES), però que a la pràctica no va servir per a res. Va ser la decisió de Jordi Peix de dedicar una petita unitat administrativa que hi havia a la Direcció General d'Agricultura a la cartografia de sòls el que va possibilitar un cert finançament i continuïtat al projecte. Van haver de passar molts anys perquè el projecte es transferís a l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC), dirigit per Jaume Miranda, una relació que Jaume Porta havia cultivat durant dècades.

A escala universitària, va aconseguir aplegar un considerable nombre de docents, després d'una successió d'intents, al Departament de Medi Ambient i Ciències del Sòl (DMACS), que va desenvolupar una àmplia i eficaç tasca de docència i investigació. Aquest grup mai no s'integrà a l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries (IRTA), com tampoc no ho feu la línia de cartografia de sòls; raons del projecte mateix i també d'entesa personal ho explicarien.

La seva recerca s'orientà, des de bon principi, a línies de treball útils, lligades a l'entorn territorial i que permetessin posicionar el grup de recerca en un context internacional. De la seva recerca inicial cal destacar la dels sòls afectats per salinitat i la de la problemàtica per recuperar-los mitjançant el drenatge (Herrero, Rodríguez i Porta, 1989). També dedicà esforços a l'erosió, la gènesi, la classificació i l'avaluació de sòls, així com a la recuperació d'àrees afectades per activitats extractives. La línia de treball sobre gènesi i comportament de sòls amb guix que enllaça amb la seva tesi li va permetre donar projecció internacional a la seva recerca (Porta i Herrero, 1990; Herrero, Porta i Federoff, 1992) i organitzar un simposi internacional de sòls amb guix (Herrero, Rodríguez i Porta, 1998), posant en relleu l'interès de l'ús de tècniques micromorfològiques en línia amb la seva visió estratègica.

3. Amb la comunitat científica catalana i la societat civil

En tornar a Catalunya, una de les primeres tasques va ser trobar el seu lloc dins de la comunitat científica catalana. Un dels productes dels treballs dels inicis dels anys 1980 és *l'Estudi dels sòls i vegetació dels aiguamolls de l'Empordà* (Porta *et al.*, 1994). Molt més important va ser el llibre *Introducció al coneixement dels sòls dels Països Catalans*, del qual va ser coautor amb diversos edafòlegs dels Països Catalans i que es publicà dins de la *Història natural dels Països Catalans* editada per Ramon Folch.

Aquest paper d'aglutinador del col·lectiu de persones interessades per l'edafologia de Catalunya (Alcañiz *et al.*, 2024), d'ençà que es va elaborar la *Introducció al coneixement dels sòls dels Països Catalans* i al llarg del temps, es va materialitzar, entre altres, mitjançant la Secció de Sòls de la ICEA i per l'impuls sostingut a les reunions que es van organitzar sobre els sòls, especialment, l'excursió anual anomenada *Transcatalònia*.

En efecte, va tenir un paper important en els temps inicials de la ICEA, on va ser coordinador del que ara és la Secció de Sòls. Allí va instaurar —i encara s'empra— un funcionament conjunt amb els membres de la Societat Espanyola de la Ciència del Sòl (SECS) que resideixen a Catalunya i no són membres de la ICEA; idea manllevada del funcionament de societats a les Illes Britàniques i que mostra molt clarament el seu tarannà.

Va ser membre numerari de l'IEC a la Secció de Ciències i Tecnologia, on va desenvolupar una gran tasca de què s'ha fet esment en altres parts d'aquest escrit. Amb el Col·legi d'Enginyers Agrònoms de Catalunya, que li donà suport en moltes de les seves actuacions, mantingué una estreta relació al llarg de tota la seva vida.

3.1. Un home de llibres. L'obsessió per fixar terminologia i per comunicar

Jaume Porta va ser un home de llibres. En la seva carrera n'arreglè i n'estudià nombrosíssims, cosa que li permeté reunir una extraordinària biblioteca sobre la disciplina de la ciència del sòl. En publicà també fora de l'àmbit de la ciència del sòl, després de deixar el rectorat, sobre temes que li interessaven (Alcañiz *et al.*, 2024), però aquí em centraré en els que es poden considerar més centrals a la seva activitat d'edafòleg.

El primer que va publicar, amb altres edafòlegs, va ser *Introducció al coneixement dels sòls dels Països Catalans*, com a part de la *Història natural dels Països Catalans*. Va ser una obra important perquè recollia l'estat del coneixement de la ciència del sòl en aquell moment, però també perquè presentava aquesta ciència d'una manera entenedora i atractiva.

La publicació *Edafología para la agricultura y el medio ambiente* va ser reeditada fins a tres vegades en versions revisades i ampliades amb el seu mestre i mentor Carlos Roqueró i amb Marta López-Acevedo. L'obra destaca per l'amplitud del seu índex i per l'enfocament i el tractament dels temes, que l'han feta una eina cabdal per a l'ensenyament de la ciència del sòl a tot el món hispànic. Aquesta publicació és encara més significativa, ja que des de 1961 no s'havia publicat a Espanya una obra sobre ciència del sòl amb un índex tan complet. D'aquesta publicació es van derivar dos volums més, ambdós amb una voluntat didàctica encara més clara. El primer amb un enfocament més teòric (Porta, López-Acevedo i Poch, 2009) i l'altre, ja esmentat, sobre la descripció de sòls al camp (Porta i López-Acevedo, 2005).

De bon principi va ser molt conscient de la necessitat de normalitzar al català els termes emprats en la ciència del sòl, i d'aquí nasqué el *Lèxic de la ciència del sòl: Català, castellà, francès, anglès*, publicat per la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) (Porta *et al.*, 1989). Més endavant va endegar una tasca de molt més abast: la fixació de la terminologia de la ciència del sòl en català i castellà, treball que va començar des de la Secció

de Ciències i Tecnologia de l'IEC, de la qual era membre, i que va cristal·litzar en un diccionari digital: el *Diccionari multilingüe de la ciència del sòl* (català, castellà, gallec i portuguès) (SECS-IEC-SLCS, 2014), amb més de set mil termes, que va deixar inacabat en relació amb les dues darreres llengües. Per a aquesta tasca va engrescar l'acció d'un nombre molt gran d'edafòlegs i edafòlogues d'arreu del món, als quals va coordinar de forma sistemàtica.

Preocupat per les bases de la ciència que practicà tota la vida, va propiciar, des de la SECS, la reedició d'*El suelo*, d'Emili Huguet del Villar (1931), un llibre que en el moment en què es va publicar no tingué l'impacte que mereixia en la comunitat científica. Aquesta acció no es pot deslligar dels seus intents de mostrar com, amb els projectes de cartografia descrits i altres iniciatives, es donava continuïtat als treballs que abans del 1936 s'havien endegat a Catalunya en relació amb el sòl.

En el seu esforç per divulgar i conservar material bibliogràfic i cartogràfic en l'àmbit de l'edafologia, impulsa amb diversos col·laboradors el web *Protecció de sòls de Catalunya, les Illes Balears i el Principat d'Andorra* (IEC, 2008), també des de l'IEC, en el qual, entre altres coses, es pot trobar un recull de mapes històrics de sòls, un primer intent de catalogació de sèries de sòls de Catalunya i diversa documentació escanejada, com guies d'excursió o manuals d'anàlisi de sòls.

Molt conscient del valor de la documentació científica i de la necessitat de la seva conservació, va impulsar igualment la creació del Centre de Documentació de Sòls de la SECS, avui hostatjat a la biblioteca de la Universitat de Santiago de Compostel·la, que conté col·leccions bibliogràfiques cedides per científics de sòls (inclòs ell mateix) amb l'objectiu d'evitar la seva dispersió i que estiguin a disposició de tothom.

Amb tot el que estem referint, hom entén que la biblioteca del campus de Cappel·la de la Universitat de Lleida es passés a anomenar Biblioteca Jaume Porta com a homenatge al seu gran capteniment per la importància dels llibres, tant en la seva disciplina com en general.

4. El gestor, l'administrador

Quan es va incorporar a l'ETSEA, no només va haver d'organitzar el departament, sinó que va haver de participar en tasques de construcció perquè tot estava per fer, també des del punt de vista d'espais i d'equipaments (edificis, laboratoris, selecció de professorat...). Juntament amb molta altra gent, amb idees i interessos diferents, va emprendre aquesta tasca, aviat com a subdirector, més tard com a director i, finalment, com a rector, i va deixar una empremta molt forta en el que va ser l'ETSEA —ara Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Agroalimentària i Forestal i de Veterinària de Lleida (ETSEAFIV).

En relació amb els plans d'estudis, sempre li va preocupar la formació d'enginyers, amb tot el que aquest perfil comporta. En aquest sentit, va mostrar sempre un gran interès en la creació d'una càtedra de projectes i va esmerçar-hi molts esforços, tasca en què mai no va acabar de reeixir. Això fou una de les ombres que ell atribuïa a la seva gestió, cosa que reconeixia, en petit comitè, com també que potser les vessants d'enginyeria i agronòmiques no s'havien tingut mai prou en compte. Enmig de tota aquesta «construcció», va tirar endavant el DMACS, on es van incorporar alumnes des de bon principi, a més de moltes altres persones amb diferents orígens i formacions.

La seva tasca com a rector va ser decisiva en el que després ha esdevingut la moderna Universitat de Lleida: edificis, equipaments, polítiques de professorat... Va treballar fins a l'extenuació en aquest projecte, en el qual es va projectar i es va esforçar a tenir els millors col·laboradors. Es va submergir en els múltiples projectes que va tirar endavant, els quals enfocava i supervisava des del seu inici fins al final. Malgrat que les tasques de rector l'absorbien completament, mai no va arribar a desconnectar-se de l'edafologia i del DMACS. Sens dubte, la Universitat de Lleida i Lleida, com a ciutat, tenen avui la seva empremta.

Molt conscient del paper de Lleida dins de Catalunya, i, per tant, també de la seva universitat, es va esforçar perquè tingués la màxima qualitat en totes les seves facultats, tant en docència com en investigació, buscant sempre atreure talent i inclinant-se per temes que permetessin la màxima eficiència de recursos i visibilitat. Val la pena, també per a reflectir el seu tarannà i manera de fer, referenciar l'impuls que va donar a la celebració dels set-cents anys de la Udl, projecte que va idear partint virtualment del no-res, i que li serví per atreure recursos que, al seu torn, serviren per a projectar la Udl al món i organitzar multitud d'actuacions que ajudaren a augmentar l'autoestima i el prestigi de la comunitat universitària i també de la societat civil de Lleida.

5. El seu pas per la Societat Espanyola de la Ciència del Sòl i les Amèriques

En els seus dos mandats com a president de la SECS, feu una gran tasca de modernització i d'actualització, emprenent projectes engrescadors que incrementessin la visibilitat de l'edafologia en la societat i l'interès dels seus membres per pertànyer i participar en les seves activitats. De nou, la llista de les activitats que va impulsar és molt llarga, però en cal esmentar algunes de les més importants, com la continuïtat de la revista científica de la societat, avui l'*Spanish Journal of Soil Science*, que va transformar en una revista digital i indexada, a més de la consolidació i continuïtat dels congressos i de les reunions de la SECS. En aquest sentit, cal destacar els seus esforços per arribar a totes les autonomies

amb les reunions nacionals de sòls (RENS), que permeteren un coneixement més gran dels sòls al territori, i la col·laboració amb altres societats, com la portuguesa, en l'organització de congressos conjunts. A l'Estat espanyol, allà on hi havia una massa crítica de prou membres actius, va crear les delegacions territorials de la Societat, i hi va exportar un model que ell mateix havia creat a Catalunya, amb tot el que això comporta pel que fa a la rellevància de les diferents llengües oficials i a la dinamització dels col·lectius edafològics, que es reflecteixen en el butlletí periòdic de la Societat, també creat per ell, la *NewSECS*. Altres assoliments que cal destacar del seu pas per la SECS són el *Diccionari multilingüe* i el Centre de Documentació, de què ja s'ha parlat.

En la segona part de la seva vida acadèmica, que ja hem dit que va durar fins al final dels seus dies, va ser molt actiu en els cursos de postgrau de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic (UNAM), però també amb altres societats de la ciència del sòl llatino-americanes (Argentina, Brasil, Costa Rica...). Això li va permetre exercir el seu mestratge, també a través de les seves obres escrites, i enriquir els seus amplíssims coneixements de la ciència del sòl.

6. Uns mots per acabar

Jaume Porta i Casanellas ha deixat una forta i positiva empremta en el seu pas com a professor, investigador i gestor. Emprengué tot tipus de projectes, molts d'ells no explicats, que provocaren canvis, millores substancials o noves realitats sense por a les fortes reaccions contràries que, de vegades, generaren. Igualment, alguns dels seus projectes o idees no van reeixir completament per ser precisament obres ciclòpies, o per ser massa avançats en el temps o perquè l'estructura administrativa i les prioritats més altes de país ho feien impossible.

La seva obra no es pot entendre si no es té en compte la contribució de la doctora Marta López-Acevedo de Reguerín, a qui conegué quan ambdós eren estudiants a Madrid, en un temps en què les enginyeres agrònomes eren gairebé una raresa. La Marta va ser la seva col·laboradora i companya des d'aleshores fins al final dels seus dies.

Narcís Teixidor i Albert, empordanès i edafòleg apassionat, un dels seus col·laboradors més primerencs, fidels i entusiastes, ben segur que hauria parafrasejat el seu admirat Josep Pla i hauria qualificat Jaume Porta com un veritable homenot. L'empremta de la seva obra perdurarà per molt temps.

Bibliografia

- ALCAÑIZ, J. M.; ARAN, M.; BOIXADERA, J.; GARCÍA-CALDERÓN, N. E.; GARCÍA-RODEJA, E.; MARTÍNEZ-CASASNOVAS, J. A.; ORTIZ-BERNAD, I.; POCH, R. M.; VILLAR, J. M. (2024). «A tribute to Jaume Porta Casanellas and his influence on soil science». *Spanish Journal of Soil Science*, núm. 14, 13563.
- CBDSA = COMISIÓN DEL BANCO DE DATOS DE SUELOS Y AGUAS (1983). *SINEDARES: Manual para la descripción codificada de suelos en el campo*. Madrid: Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación de España.
- DANÈS, R. (coord.) (1984). *Catàleg de sòls de la circumscripció de Barcelona: Terme municipal de Fogars de Tordera*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- HERRERO, C.; BOIXADERA, J.; DANÈS, R.; VILLAR, J. M. (1993). *Mapa de sòls de Catalunya 1:25.000: Bellví 360-1-2 (65-28)*. Barcelona: Direcció General de Producció i Indústries Agroalimentàries; Institut Cartogràfic de Catalunya.
- HERRERO, J.; POCH, R. M. (1998). «Soils with gypsum. A selection of papers from the International Symposium on Soils with Gypsum held in September 1996, Lleida, Spain». *Geoderma*, núm. 87.
- HERRERO, J.; PORTA, J.; FEDOROFF, N. (1992). «Hypergypsic soil micromorphology and landscape relationships in northeastern Spain». *Soil Science Society of America Journal*, núm. 56, p. 1188-1194.
- HERRERO, J.; RODRÍGUEZ, R.; PORTA, J. (1989). *Colmatación de drenes en suelos afectados por salinidad: Finca experimental de San Juan de Flumen (Huesca)* [en línia]. Saragossa: Instituto Fernando el Católico. <https://ifc.dpz.es/recursos/publicaciones/15/82/_ebook.pdf> [Consulta: 30 setembre 2024].
- HUGUET DEL VILLAR, E. (1931). *El suelo*. Barcelona: Salvat. (Biblioteca Agrícola Salvat)
- ICGC = INSTITUT CARTOGRÀFIC I GEOLÒGIC DE CATALUNYA (2019). *Mapa de sòls de Catalunya 1:250.000*. Barcelona: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.
- (2024). *Mapa de sòls de Catalunya 1:25.000* [en línia]. <<http://www.icgc.cat/ca/Territori-sostenible/Sols/Mapa-de-sols-125000-continuu>> [Consulta: 1 març 2025].
- MAPA = MINISTERIO DE AGRICULTURA, PESCA Y ALIMENTACIÓN (1986). *Métodos oficiales de análisis*. Tom III. Madrid: MAPA.
- PORTA CASANELLAS, J. (1985). «Taxonomia comparada de sòls: perspectives per a Catalunya». *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, núm. 50, p. 229-239.
- PORTA, J.; ALCAÑIZ, J. M.; CASTELLS, E.; CRUAÑAS, R.; DANÈS, R.; FELIPÓ, M. T.; SÁNCHEZ, J.; TEIXIDOR, N. (1987). *Introducció al coneixement del sòl: Sòls del Països Catalans*. Vol. 3: *Història natural dels Països Catalans*. Barcelona: Col·legi Enginyers Agrònoms de Catalunya; Fundació Enciclopèdia Catalana.
- PORTA, J.; ARAN, M.; BOIXADERA, J.; LLUSÀ, N.; LÓPEZ-ACEVEDO, M.; POCH, R. M.; TEIRA, M. R.;

- VILLAR, J. M.; ESPINAL, S. (2008). *Protecció de sòls: Catalunya, Illes Balears, Principat d'Andorra* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <<http://www.iec-cat/mapasols>> [Consulta: 1 març 2025].
- PORTA, J.; CASTELLS, E.; FARRÀS, A.; VELASCO, E. (1994). «Els sòls dels aiguamolls de l'Empordà: estudi de les relacions entre sòl i vegetació». A: GOSÁLBEZ, J.; SERRA, J.; VELASCO, E. (ed.). *Els sistemes naturals dels aiguamolls de l'Empordà*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. (Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural; 13)
- PORTA, J.; FERRET, M.; TEIXIDOR, N.; POCH, R. M. (1989). *Lèxic de la ciència del sòl: Català, castellà, francès, anglès*. Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya.
- PORTA, J.; HERRERO, J. (1990). «Micromorphology and genesis of soils enriched with gypsum». *Developments in Soil Science* [en línia], núm. 19, p. 321-339. <[https://doi.org/10.1016/S0166-2481\(08\)70344-1](https://doi.org/10.1016/S0166-2481(08)70344-1)>.
- PORTA, J.; JULIÀ, R. i col·laboradors (1983). *Els sòls de Catalunya: Àrea meridional de Lleida*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca.
- PORTA, J.; LÓPEZ-ACEVEDO, M. (2005). *Agenda de campo de suelos: Información de suelos para la agricultura y el medio ambiente*. Madrid: Mundi-Prensa.
- PORTA, J.; LÓPEZ-ACEVEDO, M.; POCH, R. M. (2009). *Introducció a l'edafologia: Ús i protecció de sòls*. Madrid: Mundi-Prensa.
- PORTA, J.; LÓPEZ-ACEVEDO, M.; RODRÍGUEZ-OCHOA, R. (1986). *Técnicas y experimentos en edafología*. Barcelona: Col·legi Oficial d'Enginyers Agrònoms de Catalunya.
- PORTA, J.; LÓPEZ-ACEVEDO, M.; ROQUERO, C. (2003). *Edafología para la agricultura y el medio ambiente*. 3a ed. Madrid: Mundi-prensa.
- PORTA, J.; RODRÍGUEZ-OCHOA, R.; LÓPEZ-ACEVEDO, M. (1993). *Laboratori d'edafologia*. Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya.
- ROQUERO, C.; PORTA, J. (1979). *Agenda de campo para estudio del suelo*. Madrid: Universidad Politécnica de Madrid.
- SECS-IEC-SLCS (2014). *Diccionari multilingüe de la ciència del sòl* [en línia]. Direcció científica: J. Porta. <<https://cit.iec.cat/DMCSC/>> [Consulta: 1 març 2025].